

Gyarmathy Zsigáné: MARI NÉNI MANKÓJA

Mari néni elhatározta, hogy az ódon kastély mély csöndjének véget vet. Van neki sok kis unokahúga és öccse, kastélyába viteti őket egy pár napra, mert szeretni kiismerni őket. Akkor aztán elhatározza, hogy egykor kire jut a nagy kastély, a sok könyv, a töméntelen ősi fegyver, a sok tüzes fiatal ló, az árnyas nagy kert, a zöldes tó kövér potykáival és az a sok éneklő madár a vén fákon. A madarak mintha sejténék a dolgot, mert a rigók egy idő óta minden reggel azt kérdik egymástól: mi lesz itt?

És amint a fiatal rokonság letette a vizsgálatot, Mari néni nyomban el is vitette mind a tízet. Reggel óta ott futkosnak, ott zajonganak és a virágágyak egészen elcsodálkoznak, hogy őket most úgy összetapossák, a rózsák lehajtják piros szirmú virágaikat, bizonyosan azért, hogy a legkisebb lány is leszakíthassa. A rigóknak nagyon tetszik mindez s fütyös énekükkel bele nevetnek a víz zajba, a vén fák jókedvűen bólintgatnak, a kertész pedig csak csóválja a fejét:

– Ilyen lehetett a sáskajárás!

De nem mer szólani, mert a kastély úrnője megparancsolta, hogy a gyermekeket ne zavarja senki, tegye mindenik, amit tetszik. De még így sem bízott benne, hogy jól kiismerhesse az apróságot, hát kigondolt valamit. Úgy tesz, mintha pár órára eltávozna hazulról; de nem megy el, hanem beül egy lugasba és onnan nézi végig, amit akar.

Csöndes léptekkel megy a lugas felé. Különös beszélgetést hall a fák között és egy percig odafigyel. A kertész legénytől egy nyurga fiú kérdi:

– Nem látta Benő úrfit?

– Úrfit láttam biz én a kelleténél többet; de hogy Benők voltak-e, nem tudom.

– Benő úrfi csak egy van s róla nem való ilyen fitymálva beszélni, mert az övé lesz itt minden.

Mari néni előlép, a kertész hátrább vonul s úgy tesz, mintha a kapája foglalná el, pedig a szóra figyel.

– Jer, csak, te fiú, közelebb. Hogy hívnak?

– Jó Vincének, a Benő úrfi kosztját hordom.

– Te vagy az, akinek jobb az érdemsorozata, mint a gazdájáé?

– Én is, meg többen is vagyunk olyanok a kollégiumban.

– Hát mondd csak, Vince, mi módon képezed te, hogy itt minden a Benőé lesz.

Vince nem zavarodott meg, ezt felelte:

– Hát azon a módon, kérem alássan, hogy Benő úrfi az örökös.

– Tőle hallottad ezt? Korán gondol ilyesmire!

– Oh, mi már régen gondolunk erre! Mivel hogy csak egy Bárdy fiú van: hát el is határoztuk, hogy mikor letesszük az érettségi vizsgálatot, ide költözünk.

– No, jól van. Eredj addig és az inas segítségével szedd össze a gyermekeket és jöjjetek mindnyájan ide.

És amint utána néz a fiúnak, azt gondolja: no, te még oktanabb vagy a gazdádnál is. A rigók pedig úgy fütyülnek, mintha azt kiáltanák: úgy van, úgy van!

Pár perc múlva előtermettek a gyermekek, szám szerint tízen.

Bárdy Mária leül egy fa alá és úgy szemléli a közelgőket. Nénjének, Biharinének van négy gyermeke, a húgának, Telkynének szintén annyi, a bátyjának, Bárdynak kettő, s ezek közül a fiú az a nevezetes Benő úrfi, aki mint örökös akar beleülni a szép ódon kastélyba.

Kipirult arcokkal, összezilált hajjal, lehasgatott ruhákkal tolul előre a fiatal nép. Mari néni mosolyog, a rigók pedig nagyon nevetnek, tetszik nekik, hogy reggel óta nem csak a maguk hangját hallják, hanem gyermeknevetést is: sokkal vidámabb így az a lombos kert.

– No, jertek, aranyos bogaraim, és mondjátok el Mari néninek, hogy mit műveltetek reggel óta?

A fiatal csoportból három Mari és egy pici Erzsike oda borítja nagynénje elé mindazt a sok mindent, amitől kötőjük duzzad. Van ott virág, ribizli, bábu, paradicsomalma, tojás, homok, cserépdarab és még sok más egyéb.

Pirosra, zöldre, sárgára festette a hófehér kötőt, a cserépdarabok pedig jókora lyukakat vágta a csipkés kötőkön. Mind a négy leányka egyszerre mondja el, hogy mit művelt. Mari néni komolyan veszi, és ezt feleli:

– Nagyban gazdasszonykodtatok, kis bogaraim, jól tettétek; de most hadd halljam, mit műveltek az öcsém?

Az egyik öcs, Telky Muki duzzadt zsebeit mutatva azt állítja, hogy ő ásványokat gyűjtött. Mari néni még tud más cselekedetéről is, azért a szemébe nézve azt kérdi, hogy egyebet nem csinált? Muki elpirult:

– Na... még... még kieresztettem a kanárit is.

Gyula nem bocsátott ki egy madarat sem, ő a fegyvertárban és az istállóban működött s ezt be is vallja őszintén. Mari néni megsimogatja, és azt mondja, hogy arról a szelíd tekintetről fel sem tett ilyen hajlamokat.

Benő egy kissé alattomos arckifejezésű csinos fiú azt gondolja magában, hogy ezek mind balgák, nem tudnak a nagynénivel beszélni és elmondanak mindent őszintén. Neki több esze van, tudja, mit beszéljen.

– Nos, szóljon most a legidősebb! Jer közelebb, Benő, és mondd el Mari néninek, mivel töltötted reggel óta az időt?

Benő finoman meghajtja magát:

– Legelőbb tudakozódtam a gazdaság dolgairól, aztán a könyvtárba mentem és olvastam mostanáig.

– Hogy hazudik! – gondolja magában a néni, aztán így szól:

– Ti számot adtatok magatokról, hadd számoljak be én is a tervemmel. Ma délután berándulok a városba, elviszek magammal minden nevelőnőt és nektek szabad lesz tetszésetekre mulatni a kertnek ebben a részében. Beleegyeztek-e?

– Jaj de jó lesz! – kiált Benőn kívül az egész kis társaság.

Bihari Győző, egy jó természetű, őszinte fiúcska Benőhöz fordul:

– Te örvendezel ezen leginkább, hát aztán miért teszed magad?

– Nekem csak az az öröm, ha Mari néninek a kedvére tehetek.

– Színeskedő! – gondolja a néni – már pedig a színeskedő ember olyan, mint a színt játszó kelme; nem lehet egyik színében se megbízni. De úgy tesz, mintha hinne Benőnek.

– Látod, te kis ember, miként szereti Benő Mari nénit, hát te szeretsz-e?

– Azt még nem tudom, majd megmondom, mikor szeretni kezdem; de most még nem ismerem.

És a néni azt gondolja, hogy bár ezt az egyenes természetű kis embert hívnák Bárdynak, akkor nem kellene, hogy az örököséről gondolkozzék. Aztán Benőt megbízza a felügyelettel, mert hát ő a legkorosabb, s még egyszer szívükre köti, hogy ott játszhatnak bármit, de távozni nem szabad. Megsimogatja a szőke és barna fejceskéket, mire Győzőre kerül a sor, mosolyogva jegyzi meg:

– Egyszer talán mégis szeretni fogod Mari nénit?

És távozik.

Benő megkönnyebbülten szökik egyet:

– Csakhogy elment már!

És ekkor a gyermekek tanakodni kezdenek, hogy mit játsszanak? Muki követválasztósdit akar, mire Győző azt mondja, hogy azt nem szereti, mert betörik a fejét. Az egyik Mari lakodalmasdit kíván, de a fiúk nem akarnak vőlegények lenni. Végre megállapodnak abban, hogy aratódsi lesz a legjobb. A fészerből sarlókat vitetnek elő a kertésszel, úgy tesznek, mintha arat-

nának, azután körbe ülnek, mintha ennének. A korosabb Mari lesz a gazdasszony, az majd megvendégeli falevélről őket.

– Ez nagyon szép lesz! – mondja Benő –, de én nem kérek belőle. Jobb lesz, menjünk lovagolni – és megindul.

A legkisebb fiú, Győző, útját állja:

– Csak nem teszed azt? Hiszen rád bíztak mindnyájunkat!

– Ej, lódulj az utamból, te kis tacsó, én vagyok itt az úr! Ki akarok lovagolni.

Mari néni a lugas belsejében azt reméli, hogy csak lesz annyi esze annak a lónak és ledobja Benőt.

Néhány pillanat múlva a kertész viszi a sarlókat. A gyermekek nevetve suhintanak a bársonyos fűbe és a rigók is jól mulatnak: fütyös nevetésüktől cseng a kert.

II.

A Benő húga, Mari, faleveleket szed, hogy asztalt terítsen a kis aratóknak és e közben aggodva tekint minden irányba: vajon merre van az a Benő? Bizonyosan rosszba töri a fejét most is.

A kis aratók kipirult arccal futnak össze:

– No, gazdasszony, kész a délebéd?

– Kész – feleli Mari.

A kis társaság nevetve ül körbe.

Mari felvesz egy kék harangvirágot: ez a csengettyű. Ha a virágok megértenek a virág szavát, mind oda gyülnének, körbe ülnének. Elkezd rázni a harangvirágot és a gyermekek csilingelnek hozzá: Csingilingi! Csingilingi!

– Nagyon éhes vagyok! – kiált Győző és abban a pillanatban két szolgáló lép elő, kezükben nagy tálcán sütek, gyümölcs és egy üveg pezsgő:

– A virág szavát a virágok tündére megértette s ozsonnát küldött.

– A virágok tündére jó étvágyat kíván a gyermekeknek!

A két leány távozik és a gyermekek neki esnek a finom étkeknek; úgy belemerülnek, hogy észre sem veszik, mikor előttük megáll egy koldusasszony.

Mankó a kezében, nyakában koldustarisznya, a hangja pedig olyan, mintha a sírból szólna:

– Áldja meg az Isten a kisasszonykákat, úrficskákat! Ne sajnáljanak a szegény éhezőtől egy falatot... odahaza négy éhes unoka vár reám.

– Szegény! – kiáltanak a gyermekek és mindenik nyújt neki valamit.

Muki is ad egy darab kalácsot, de aközben megrántja mankóját s az a földre koppan.

– Istenem, Istenem! Nem tudok megmozdulni a mankóm nélkül!

Muki elvörösödik, felkapja a mankót, odaadja és mentegetőzik, hogy nem így akarta. A koldusasszony pedig azt gondolja, hogy ez az öccse pajkos, de nem rossz szívű, ebből még lehet derék ember. Aztán engedelmet kér, hogy leülhessen a padra. Leül és rongyai közül fűrészelve nézi a gyermekeket. Gyula azt állítja, hogy magyar ember szó nélkül nem tud lakomát ülni, azért magasra emeli poharát:

– Uram, uram, Bihari Győző uram, szállok az úrhoz.

– Állok elébe.

– Ennek a kastélynak az asszonyát, a mi jó Mari nénénket az Isten éltesse!

– Éljen, éljen! – s a poharak összecsengenek.

– Éljen a haza! – kívánja Muki, mire Győző azt jegyzi meg, hogy a haza éljen; de a szó most őt illeti, azért csak várja sorára a dolgot.

Muki és Győzőke felkapja a poharát:

– Éljen az a jó tündér, aki minket így megvendégel: a virágok tündére éljen!

Zajos éljenzés. Aztán üres poharát újból feltölti és odaviszi a koldushoz:

– Igyék, jó asszony, maga is.

A jó asszony úgy szerette volna magához szorítani azt a kis embert és jól össze-vissza csókolni. Majd megteszi, mikor nem lesz koldusruhában. Eközben a fiatal társaság elhatározza, hogy az ételmaradékokat belerakja a szegény asszony tarisznyájába, amit nyomban végre is hajt. Éppen mikor az utolsó darabokat is belegyömöszölték, érkezik Benő és a koldusasszony magában ezt motyogja:

– De ostoba az az almásszürke, még le sem dobta!

Benő kutatva néz szét:

– Hát ti ettetek? Ni! Pezsgős üveg is van. Kiittátok, mi volt, hogy volt itt?

– Pompás ozsonnánk volt! A virágok tündére küldte.

– Ej, ostobaság! De hogy ettetek, az igaz. Hol van, ami megmaradt, mert rettenetes éhes vagyok!

Jó Vince is olyan éhes, mint a gazdája és elkezd szimatolni, akárcsak egy kopó; sehol semmi!

A gyermeksereg elmondja, hogy ami ételnemű megmaradt, azt mind odaadták a szegény koldusasszonynak, hogy vigye haza kis unokáinak. Benő csúnya szavakkal, mérgesen rohan az asszony felé, de mikor látja, hogy a piszkos tarisznyában minden együtt van, elfordul:

– Ocsmány tarisznya! Nem tudok belőle enni, pedig nagyon éhes vagyok s ebben az elátkozott kastélyban nincsen sehol egy falat harapni való. De hiszen más rend lesz itt, mikor én ide költözöm!

Vince úgy gondolja, hogy neki jó a koldustarisznyából is, gorombán megrohanja az asszonyt; de az öt fiú védelmére kel és az ökölnyi Győző azt állítja, hogy ő azonnal kikaparja a Vince szemét, ha az valamit elvesz a szegény asszonytól!

A nagy kamasz megszegyenülve vonul hátra. A gazdája azt mondja, hogy hagyják el ezt a hős csapatot s menjenek a kertészlakba, hátha ott találnak valami ennivalót. Amint távoznak, Benő elkapja mankóját:

– No, te koldusasszony, most már hogy viszed haza azt a sok jót, amit tőlem elvettél?

Benő elfut a mankóval. Ezt csak Mari vette észre, mert a többi gyermek azon tanakodott, hogy jó lenne Mari nénit valami meglepetéssel várni haza. Nyomban el is határozták, hogy mint az aratóból hazatérő munkások, sarlóval a vállukon, énekelve mennek elébe. Hogy ezt végre hajtsák, el is távoznak. Mari hátrább marad és pénzt ad a koldus asszonynak, miközben mentegeti a bátyja tettét, botot is ígér, hadd tudjon hazamenni a szegény asszony.

Mikor távozik, a koldusasszony feláll, és magában azt gondolja, hogy Benő rossz szívű fiú.

III.

Úgy volt az elrendezve, hogy Benő ne kapjon sehol egy falat étket sem. Jár, kutat mindenfelé; de még cselédkenyérhez sem tud jutni. Ez alatt a többi gyermek virágot szed, s mikor látják a fák közt közeledni Mari nénit, vállukra kapják a sarlót, énekelve közelednek feléje s átnyújtják a virágokat.

– Nagyon köszönöm! És most már mondjátok el, aranyos bogaraim, hogy mit csináltatok?

– A virágok tündére megvendégelt!

– Nagyon jó volt!

– Még pezsgő is volt!

– Ne mondjátok! – csodálkozik a nagynéni.

– Egy koldusasszony is volt, Mari néni!

– Még az is? Hát azzal mit tettetek?

– Enni adtunk neki.

– Én a mankójához nyúltam – mondja Muki, de a néni közbevág:
– Vissza is adtad, megszántad szegényt, te csak pajkos vagy, de a szíved jó.
– Honnan tudja, Mari néni, hogy visszaadtam?
– Megmondta nekem a virágok tündére, az mindent tud.
Mari néni jóságosan mosolyog, Győző ránéz, és azt mondja:
– Milyen szépen tud nézni, Mari néni. No már szeretem, éppen most kezdtem szeretni.
Mari néni nevet, magához vonja kisöccsét és megcsókolja; azután szétnéz:
– Hát Benő hol van? Ki mit tud róla, mondjátok el.
A gyermekek egymásra néznek és hallgatnak. Mari néni Gyulához fordul:
– Ezek között te vagy a legkorosabb, téged szólítalak fel, hogy mondd el mindent Benőről.
Gyula okos tekintettel néz néniére aztán mosolyogva mondja:
– Édes Mari néni, ha már Mukiról megmondta a virág tündére, amit tett, jó lenne, ha Mari néni Benő felől is a virágok tündéréitől tudakozódnék.
– Ej, ej, kisöcsém! Jól van, nem is faggatlak tovább, amott jó Benő, majd kikérem őt a viselt dolgai felől. Jer csak, öcsém, mondd el, hogy mit míveltél, amíg oda voltam?
Benő kezét csókol, aztán könnyedén feleli:
– Nem akartam ezekkel az apróságokkal itt bíbelődni, bementem a könyvtárba és egész mostanig olvastam.
– Ez igazán nagy ügyesség volt tőled. Hol mentél be, édes fiam? Bezártam a könyvtár ajtaját, mert éppen tartottam tőle, hogy annyit fogsz olvasni, mint délelőtt, azért zártam be. Íme, itt a kulcs – és kiveszi zsebéből a kulcsot.
Az apróbbak nevetnek, a húga elszomorodik, Mari néni pedig szelíd komolysággal kezdi:
– Benő, te már nagy vagy, kezdesz komoly dolgokra gondolni, mert az örökség kérdése komoly dolog ám. Ezek az apróságok azt sem tudják, mi fán terem az. Így hát hozzád szólok pár komoly szót. Ha meg akarod érteni, bizonytalanságod veszed. Tehát ha az eddigi botlásaidat megbánod és egy kissé egyenesebb, egy kissé jó szívűbb és egy kissé igazságszeretőbb leszel, akkor egyenlően osztozol ezekkel majd abban, amit hagyok. De érts meg jól: csak akkor, ha tisztességes fiatalember lesz belőled! Különben nem lesz semmi közöm hozzád. De mivel te, úgy hallom, hogy itt örökösnek tartottad magadat, illő, hogy valami olyanban részesülj, amiből a többi nem kap. Várjatok csak itt rám egy kissé – és eltűnik a lugas sűrűjében.
Vajon mi lehet az? Töprenkednek a gyermekek; Benő pedig kifeszíti a mellét és gőgösen szól:
– Úgy hát mégsem vagyunk egyenlők!
Gyula nyugodtan vág vissza:
– Nem bizony, mert te egy hengegő vagy.
A bokrok között feltűnik a koldusasszony, Benő dühös lesz, és rá rivall:
– Csúf asszony, hogy jutott a mankójához?
A húga szelíden kéri, hogy ne beszéljen így; de Benőt szörnyen kínozza az éhség s azt hiszi, hogy annak a koldusasszonynak az oka.
Az asszony Benő felé tart, fejkendője most is mélyen le van húzva a szemére és szól:
– Megkaptam a mankómat, drágalátos úrfi; de már ezentúl nem vehetem hasznát, mert Mária őnagysága megparancsolta, hogy adjam át az úrfinak, mint az örökségét.
Benő dacosan megrázza a vállát:
– Nem kell nekem!
A gyermekek nevetnek és követelik, hogy vegye át az örökségét. A koldusasszony ledobja rongyait és kiegyenesül:
– Ni, a koldusasszony Mari néni volt! – kiáltottak a gyermekek.
Benő mélyen elpirul és meghajtja a fejét. Mari néni elkezdte a botot cirógatni és szelíden mondja:

– Benő, jó lesz, ha elfogadod ezt a botot, mert hogy egykor annyit örökölj, mint az unokatestvéreid, azt csak ez a mankó igazíthatja ki. Mikor érzed, hogy ragad a rossz természeted, vedd elő mindig ezt a mankót és gondold a mai napra. Tudod, mikor hazugságaid mellett még arra is vetemedtél, hogy egy szegény koldusasszonyt, te, a férfi, megfossz egyetlen gyámolától!

– Mari néni, ez a nap eszembe fog jutni mindég! – s lesütött szemekkel nyúl a mankó után.

Bár úgy lenne! gondolja Mari néni, aztán mosolyogva teszi hozzá:

– Hogy ezt a napot el nem felejtetted, azt én is hiszem, mert úgy kiéheztetlek ma, amint csak megérdemled! A többiek nem éhesek, azoknak örömük lesz a habos csemegében, s más egyebet te sem fogsz ma kapni!

A gyermekek felé fordul:

– No, aranyos bogaraim, tartsunk a kastély felé; Benő, nyújtsd a karodat!

Benő összerezzen. Ez a jóság egészen meghatja, könny szökik a szemébe, s úgy érzi, hogy az a könny le fogja mosni az ő szégyenét: hiszen Mari néni nem veti meg őt; karját kéri, óh, áldja meg ezért a jó Isten!

És valóban ezzel a nemes jószívűségével többet javított a vásott fiún, mint tette volna egy hosszú beszéddel.

Benő nénye kezére hajol, forró csókot nyom rá:

– Köszönöm, Mari néni, köszönöm!

Igazán, hogy jó ez a Mari néni, gondolják a gyermekek és mondogatják is egymás között, amint karöltve követik nényüket.

– Milyen jó ez a Mari néni! – zengik utánok a madarak.

És a rigók még azt is hozzá teszik, hogy ilyen pompás, víg nap nem volt még ebben az árnyas, csöndes kertben.